

FrØ-bladet

Fridtjof Øvrebo – FrØ
Årgang 13 – nr. 2 – 2014 – lagsorgan

2014:

- medlemsmøte: om «Karmøy og krigshistorien 1940-1945» v/Frode Fyllingsnes 12. november kl. 19.00 på Hauskje: [Nordvegen golfbane](#)

- styremøte: 5. november kl. 18.00
- åpent lagskontor: 29. okt og 26. nov
- førjulsmøte: **torsd.** 27. nov. kl. 19.00 på [Norheim bibliotekfilial](#) – graut og saltmat

i pdf: [KLIKK PÅ KART](#)

Krigen

«Karmøy og krigshistorien 1940-1945» blir tema på **medlemsmøtet** den 12. nov. kl. 19.00 i klubbhuset på [Nordvegen golfbane](#) v/Frode Fyllingsnes, forfatter av bl.a. *Karmøys historie* bind II & III

"Krigen på Haugalandet – Arquebus", er en opplysningsfilm omtalt i Avisen 7. juni 2014:

Okkupasjonen okkuperte timeplanen. Avgangselevene fant nok av dramatiske historier fra virkeligheten da de laget film om motstandskampen på Haugalandet, leser vi [her](#) på h-avis.no om et fint elevarbeid på Haugaland vgs.

Filmskaperne viser ikke til NKH sine nettsider i rulleteksten, men de nevnes i avisartikelen. Google har indeksert dem slik at et

søk med de tre ordene /avaldsnes bombe kamuflasje/ legger våre to artikler som topptreff. Hva kunne filmen ha blitt tilført av fakta og fortelling dersom Haugalandelevene hadde lest dem? I menyen på vårt

Et brudepar kommer ut fra den kamuflerte kirken etter vielsen. Foto fra Sigrun Eide
Illustrasjon (mai 1945) fra **Kirkekamuflasjen**

nettsted klikker vi oss inn i gard og bygd, og finner først ingressene til de samme, under:

Avaldsnes (Prestegarden) -> Minner fra krigen ->

[Kirkekamuflasjen](#)

(Ref.: 86_7_401)

– Fra sommeren 1943 ble det reist et vernebygg over Avaldsnes kirke. Etter halvannet år ble overbygget ødelagt. Historien bak byggingen var meget spesiell. Resultatet ble trolig den største kamufleringen av et ikke-militært bygg i Norge ...

Publisert den 10.03.2012

[Luftangrep på kirken](#)

(Ref.: 86_7_402)

– Etter den siste restaureringen i 1920-åra, fikk Avaldsnes kirke et vindfang av tre med kobberbeslag. I tårnet ble det montert svingdører av tre. Både kobberdørene utvendig og en svingdør fikk merker etter kulehull. Årsaken til dette var en meget dramatisk og skremmende hendelse ...

Publisert den 22.04.2012

Det er 75 år siden Nazi-Tyskland slo til i Polen, og snart minnes vi også 9. april i Norge. Historielaget har i skrivende stund publisert 59 artikler fra okkupasjonstiden, *7_400 Minner fra krigen*. En rekke av disse er ved Erling og Aadne. Når man setter dem opp mot dokumentfilmen, blir problemstillinger som disse av interesse:

1. Er det noen som kan dokumentere at den allierte ledelsen i London virkelig syslet med planer om å bombe Olavskirken?

2. Har noen lest telegram fra senderen til "Arquebus" om denne saken?

3. Har noen dokumentert stoff om at "en norsk agent" hindret bombing av kirken og at "toktet ble avblåst i siste liten"?

Skråblikk

"Bygdevægterne ere ansatte for at hindre Omstreiferes Indtrængen i Bygden" – Under krigen driver bygdevægtere jakt på taterere, i Trøndelag. Så sent som i 1930 vedtok man å an-

sette flere i den uttalte hensikt å trappe opp jakten på taterere. – I 1921 vedtok Sør Odal herredsstyre med 8 mot 5 stemmer at det "ikke lenger" skulle være tillatt å skyte fantene. Foranledningen var at bygdevægteren hadde bedt om tillatelse til å gjenoppta

den gamle praksisen med å skyte taterere. 'Det greieste ville være at skyde dem', uttalte bygdevægteren i sin henstilling til herredsstyret.

... tenkte og handlet Ola Nordmann før og under krigen! Med jødeparagrafen friskt i minne?

RØ

Førjuls møtet

Historikar Runar Jordåen frå Torvastad kjem på julemøtet vårt, torsdag 27. november på [Norheim bibliotek](#). Han

har, knytt til grunnlovsjubiléet, skrive bok om politikaren og museumsmannen Wilhelm Frimann Koren Christie, men óg om eit besøk

han gjorde på Torvastad og Avaldsnes.

"*Wilhelm F.K. Christie – Presidenten*" kom ut ein heilt spesiell dato i oktober.

[Boka](#) viser mellom anna den sentrale rolla Christie hadde som stortingspresident hausten 1814. Her sto han i spissen for stortingets linje om å bevara grunnlova mest mogleg intakt slik at Noreg kunne få ein sjølvstendig posisjon i unionen med Sverige. Den 20. oktober har blitt karakterisert som «Christies politisk største dag» (Sverre Steen). Stortinget måtte denne dagen vedta unionen, men måten han formulerte voterings-spørsmåla på gjorde at

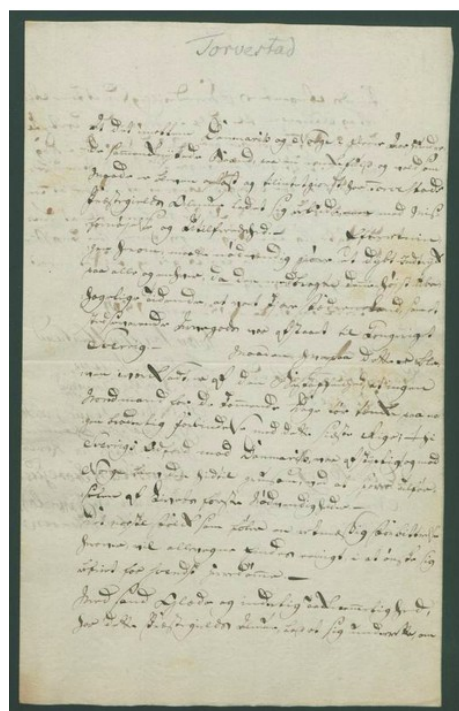
nordmennene heldt på initiativet; unionen skulle skje på «visse vilkår» og ein skulle ikkje velja den svenske kongen til norsk monark før desse vilkåra var bestemte.

Biografien handlar om ein sentral politisk figur i 1814 og åra som følgde. Han var forma av den gamle eineveldige staten. Samtidig som han var ein av dei viktigaste politiske strategane for det nye norske regimet, meinte han at mange av dei gamle ordningane var fornuftige og burde vara ved. Han ønskte å behalda ei sterk konge- og regjeringssmakt, men var samtidig for næringsfridom

og oppheving av gamle privilegium.

I 1818 trakk han seg tilbake frå den rikspolitiske arenaen. I 1825 grunnla han Bergens Museum, og dette blei det viktigaste gjeremålet hans resten av livet. Biografien viser korleis museet var eit kunnskapsprosjekt. Også her sto han med ein fot i det gamle og ein i det nye: Han var forma av opplysningstida og 1700-talets [topografiske tradisjon](#), men han var også påverka av det nye synet på naturen og historia som noko som var i utvikling og framgang.

Adresser og fullmagter til riksforsamlingens forhandlinger måtte fram våren 1814. Les innstillingen fra Torvastad, [håndskrevet](#) og [trykt utgave](#).

[dokumentene på vei til](#) Eidsvoll, Arkivverket og nå etter 200 år, til alle!

Til Eidsvoll skulle representantene ha med seg dokumentasjon fra alle menighetene om at selvstendighetseden var avlagt, hvilke valgmennter som var valgt og at de selv var valgt fra amtet som representanter. Denne dokumentasjonen kalles adresser og fullmagter.

Ingmar Areklett har klart å spore opp brevet fra Torvastad, et av de veldig mange

TORVESTAD.

At det imellem Danmarch og Norge i flere Aar Hundrede sammenknyttede Baand, paa en rænkefuld og voldsom Maade er bleven opløst og tilintetgjort, har Torvestads Præstegields Almue ladet sig bebude, men med Misfornøjelse og Utilfredshed. — Efterretningen herom, maatte nødvendig gjøre et dypt Indtryk paa alle og enhver, da den medbragte denne højst ubehagelige Tidende, at vort kjære Fædreland, som et stedsevarende Arvegods var afstaaet til Kongeriget Sverrig. — Maaden hvorpaa dette er bleven iværksadt, er af den Beskaffenhed, at ingen Nordmand for de kommende Dage tør tænke paa nogen broderlig Forbindelse med dette sidste Rige; thi Sverrigs Adfærd mod Danmarch, var afskyelig, og mod Norge blev den hidtil grusom, ved at spærre Tilførselen af Livets første Nødvendigheder. —

Det norske Folk som føler en retmæssig Forbitrelse herover, vil alle vegne findes eenigt, i at ønske sig befriet for svensk Herredømme. —

Med sand Glæde og inderlig Taknemmelighed, har dette Præstegields Almue, ladet sig underrette, om Prinds Regentens Bereedvillighed, at komme Riget og Nationen til Hielp i nærværende critiske Tidspunkt; Thi bliver paa Grund heraf, de i Dag for dette Præstegield udvalgte 2de Mænd, hermed bemyndiget, for Norges Regent at erklære, at Torvestads Præstegields Almue er bereed til at underkaste sig den Regjærings-Form, som Hans Viisdom maatte finde for Riget og Folket meest tjenlig og gavnlig. —

Torvestad Kirke d: 18 Martii 1814. —

A. Jalles, John Johnsen Haaland. Mathias Moxem.
Sognepræst til Torvestad Præstegield.

Lars Jacobsen Thorvestad.

Christian Knudsen Fæøen.

På Storøya og Askhildsholmen var der to sildoljefabrikker, og ...

Medlemsturen med L/K Stavern 27. august 2014

Kystlaget Kormt inviterte Nord-Karmøy Hist-orielag på tur i Karmsundet. Vi valgte å studere gjenværende bygn-inger etter sild-oljevirk-somheten i den nordre delen av Karm-sundet. Været var strål-

ende og Karmsundet viste seg fra dets beste side.

Med utgangspunkt i histo-riker Arne Langhelles hovedoppgave om *Årsakene til ekspansjonen i sildemjøl- og sildolje-industrien på Hauga-landet i perioden 1926-1940* orienterte leder for historielaget, Evy Vikingstad, om oppstarten av

denne virksomheten i vårt område. Mange av medlemmene hadde erfaringer fra sildoljevirk-somheten og delte raust av sine er-faringer underveis. Erling Stange var utfordret til å fortelle fra sitt virke på Tjøs-vold på Storesund.

På Haugalandet var der følgende 12 sildolje-fabrikker:

- 1 Haugesund Sildeolje- & Fodermelfabrikk A/S, Storøy
- 2 S.Ronglan Sildoljefab-rikk, Ø. Askhildsholmen
- 3 Karmøens Sildoljefabrikk A/S, Hauskevågen
- 4 A/S Storesund Salteri & Kraftforfabrikk, Storesund (Tjøs-vold)

- 5 Moksheim Sildeolje-fabrikk
- 6 Bøneset Sildoljefabrikk
- 7 Matlandsvågen Sildolje-og Fodermelfabrik A/S
- 8 Eidsknappen Sildeoljefabrikk
- 9 Kopervik Sildoljefabrikk A/S
- 10 Aakrehamn Sildeolje-fabrikk A/S, nå Silfas A/S på Husøy. (Den eneste som er igjen.)
- 11 Skudesneshavn Sildolje-fabrikk A/S

... i Hauskevågen én fabrikk
•12 Mølstrevåg Sildolje-fabrikk A/S, Mølstrevåg

Nye artikler

i databasen

Gard & Bygd på

www.n-kh.no – er å

finne øverst i meny-punktet 'Alle artiklene'

Vi trekker fram første artikkel i en serie som Aadne Utvik nå skriver:

Tormod Torfæus har skrevet mange kapitler der sagnkongen Nor er nevnt. Nor skal ha vært tippoldefar til kong Augvald på Avalds-

Nú skal segja dæmi til, hversu Noregr byggðist í fyrstu eða hversu konunga ættir hófust þar eða í öðrum löndum eða hví þeir heita Skjöldungar, Buðlungar, Bragningar, Öðlingar, Völsungar eða Niflungar, sem konunga ættirnar eru af komnar. **Fornjótr** hét maðr.

nes. Nor ættet fra jotnen Fornljot, som er nevnt som ættefar til en rekke konge-ætter.

I denne innledende artik-kelen skal det kun siteres fra ett kapittel av Tormod Torf-æus sin store norgeshistorie. Det er en oversetterbragd at hans historieverk nå er blitt oversatt (se s.4) til norsk, og

lansert 28. oktober i år.

Blant de første innbygger-ne var det en annen slekt av dødelige, som var egnet til å gi Norge fremgang. Dette blir oss fortalt i *Hvordan Norge ble bebygd*, som står i [Flatøyboka](#) s. 8, og står også et annet sted i samme bok, s. 110. En stor del av dette finnes også i noen gamle

fragmenter, som er skrevet lenge før. Jeg setter opp be-skrivelsen fra «*Hvordan Norge ble bebygd*»* slik, uten å endre innholdet.

Her skal jeg fortelle om hvordan Norge i førstningen ble bygd, og hvordan kongeslekter har oppstått både der og i andre land ...

(... les mer i *Gard og Bygd*)

* Hversu Noregr byggðist el. Fundinn Noregr (red anm.)

Gå på lenkejakt i nettutgaven, i pdf'en som du leser på skjermen. I blå tekst og i bilder og rammer skjuler det seg veier ut i kilder, bakgrunnsstoff og tilfeldig kunnskap.

Tur & Møte:

– Turer/møter høsten 2014:

- - medlemsmøte: om «Karmøy og krigshistorien 1940-1945» v/Frode Fyllingsnes onsdag 12. november kl. 19.00 på [Haukskje: Nordvegen golfbane](#)
 - - styremøte: 5. november kl. 18.00
 - - åpent lagskontor: 29. okt og 26. nov.
 - - førjulsmøte: **torsd** 27. nov kl. 19.00 [Norheim bibliotekfilial](#) graut og saltmat
- [Følg med på nettsiden vår under Agenda og Tur og møte.](#) Eller på åpen [facebook-side](#)

FrØ: signaturen til [lokalhistoriker](#) Fridtjof Øvrebø, 1871–1927.

N-KH-kontingenten er kr 180,-

Husk å betale regningen **innen årsmøtet i februar til konto 3290 52 44581**

Da er du også [RHÆ-medlem](#) og får 4 # av *Sydvesten*

www.rogaland-historie.no kontaktes på:
histori@online.no – 51 89 56 36

Spalten *Nye artikler* i databasen

Gard & Bygd blir en gjenganger i bladet. Ideer og forslag til artikler kan få fast plass, for å friste artikkelforfattere – basert på muntlig overlevering, eller skriftlige kilder, helst originaldokumenter, men også basert på sjeldne, ikke lett tilgjengelige trykte kilder. Artikler kan forsynes med illustrasjoner og forsterkes med lenker til videre lesning av beslektede artikler eller eksternt stoff som andre har publisert på nettet, som i nettutgaven av dette bladet. Det er mye i [emneoversikten](#) som er ubeskrevet...

Velkommen!

Styret for 2014: Evy Vikingstad, Inger Moen Einarsen, Rolf-Arne Osnes, John Karsten Vedø, Lillian de Rezende, Arne-Guttorm Hovda – Kjell Ole Pedersen, Henny Drange – Roald Østensjø

[Nettversjonen](#) av FrØ-bladet, A4, kan oppdateres for skrivefeil, meld inn korrektur. Har [klikkbare lenker](#), også under bilder og tekststrammer – **FORSTØRRE BILDENE** LITT **Bidra du også til stoffutvalget!!**

Vi har fått brev fra Kulturkontoret i forbindelse med **Karmøy kommunes** utarbeidelse av nytt **forslag til kommunedelplan for kulturminner**. På rådhuset var det et informasjonsmøte den 14. oktober. Planforslaget ligger [på kommunens hjemmeside](#). Det tas opp på neste styremøte, 5. nov. Høringsfrist er 21. nov. Her er noen innkomne forslag – om vedlikehold og oppgradering av eksisterende lokaliteter og fornminner.

1 Det gamle stabburet på Avaldsnes prestegard – **Forslag:** -Innen 2015 blir det startet utarbeiding av en helhetlig plan for det sentrale området på høydeplataet sør for Olavskirken. Dette handler også om "kommunens ansikt utad" for våre gjester, ofte fra utlandet.

2 Storhaug – det glemte kulturminnet. – **Forslag:** – Karmøy tar initiativ overfor fylkeskommunen om generell pleie av fornminner. - Spesielt for Storhaug setter kommunen i løpet av 2015 i gang de formelle prosedyrer som er nødvendig for å sikre lokaliteten for allmennheten. - Det lages en plan for hvordan området på og omkring Grønhaug (ved rundkjøringen på Bø) kan pleies og få et representativt utseende - som er en kulturkommune verdig.

3 Jernaldergarden i Tuastadskogen – **Forslag:** – Kommunen ser til at det blir laget oppmerket sti med henvisningsskilt til tuftene fra Gamle Tuastadveg. Området må ryddes og det sikres årlig tilsyn. Rydding av tilvoksing på slike områder må bli del av en kommunal plan for pleie av fornminner.

4 Glemte fornminner på Bukkøy. – **Forslag:** – Det lages en plan for hvordan disse to områdene kan bli ryddet og bli gjort tilgjengelig for publikum med tilhørende informasjon og oppmerket sti.

Komitéarbeid:

- Rydding på [Grønhaug](#). Jostein og Thor Magne tar det som høstarbeid. De gir beskjed dersom de trenger hjelp.
- Skanning av skolebilder. Ferdig med Hauge og Håland sine bilder. Hva mangler vi? Bl.a. personnavn på en del bilder. Problemer med å etterlyse på Internett pga. personvern. Bør bruke FrØ-bladet. Avaldsnes skole tas til vinteren. Skanne resten i arkivet.
- Vi har ryddet og sortert på lagskontoret. Det gjelder helst bøker. Noe er lagt til side, da vi har dobbelt. Disse kan selges.

Tormod Torfæus
(1636–1719) *forts.*

[Biografisk leksikon](#) skriver:
"Historia rerum Norvegicarum"
har bare vært tilgjengelig på latin, men er 2004 under oversettelse til norsk. Verket er basert på et all-

sidig og sammensatt sagamateriale, europeiske kilder og materiale fra samtidshistorikere på 1600-tallet. [Torfæus](#) var den første som tok et slik univers av kilder i bruk. Verket er skrevet ut fra Torfæus' sivilisasjonsoppfatning. Han var barn av sin tid...